

This project has received funding from the European Union's Horizon Europe research and innovation programme under grant agreement No 101069529 and from UK Research and Innovation (UKRI) under the UK government's Horizon Europe funding guarantee [grant No 10038991].

Kutatási és Innovációs Agenda a társadalomtudományok és bölcsészettudományok (Social Sciences and Humanities, SSH) klíma-, energia- és mobilitáskutatásban való megjelenését érintő széttagoltsági problémák leküzdésére

Julia Leventon • Chris Foulds • Tereza Prášilová •
Vojtěch Gerlich • Rosie Robison

Social Sciences & Humanities for Climate,
Energy and Transport Research Excellence

2025. december

Kutatási és Innovációs Agenda a társadalomtudományok és bölcsészettudományok (Social Sciences and Humanities, SSH) klíma-, energia- és mobilitáskutatásban való megjelenését érintő széttagoltsági problémák leküzdésére

2025. december

SZERZŐK

Julia Leventon*

The Global Change
Research Institute,
Cseh Tudományos
Akadémia –
CzechGlobe
Csehország

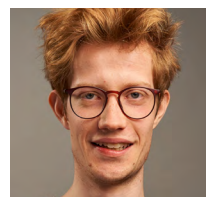
Chris Foulds

Anglia Ruskin
University
UK

Tereza Prášilová

The Global Change
Research Institute,
Cseh Tudományos
Akadémia –
CzechGlobe
Csehország

Vojtěch Gerlich

The Global Change
Research Institute,
Cseh Tudományos
Akadémia –
CzechGlobe
Csehország

Rosie Robison

Anglia Ruskin
University
UK

*Kapcsolattartó szerző: leventon.j@czechglobe.cz

Javasolt hivatkozási forma

Leventon, J., Foulds, C., Prášilová, T., Gerlich, V., Robison, R. 2025. *Research and Innovation Agenda for overcoming fragmentation issues for Social Sciences and Humanities representation in climate, energy, and mobility research*. Cambridge: SSH CENTRE. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17858466>

Bevezetés

A társadalomtudományok és bölcsészettudományok az európai klíma-, energia- és mobilitáskutatásban

A társadalomtudományi és bölcsészettudományi (Social Sciences and Humanities, SSH) kutatás a klíma-, energia- és mobilitáskutatásban jellemzően marginalizált szerepet tölt be, annak ellenére, hogy központi jelentőségű a fenntarthatósági kihívások társadalmi mozgatórugóinak és megoldásainak megértésében. Globális szinten egy tízéves időszakot vizsgálva a klímával kapcsolatos kutatási finanszírozás kevesebb mint 1%-a irányult SSH-kutatásokra¹. Ugyanakkor egyre szélesebb körben ismerik el, hogy az éghajlatváltozás kezelése az emberi viselkedés, valamint a gazdasági, kulturális és társadalmi rendszerek, továbbá a kormányzás és a szakpolitika megváltoztatását igényli². Az SSH CENTRE projekt³ keretében mi magunk is közvetlenül hozzájárultunk e növekvő bizonyítékbázishoz, egyrészt az SSH- és a természettudományi, műszaki és matematikai (Science, Technology, Engineering and Mathematics, STEM) kutatók közötti, szakpolitikára fókuszáló interdiszciplináris munkánkon, másrészt az elkötelezett városi önkormányzatokkal folytatott transzdiszciplináris tudásközvetítő tevékenységünk révén. Mindezek alapján egyértelmű, hogy az európai kutatási és szakpolitikai közösségek egyre növekvő csoportja szorgalmazza az SSH fokozott támogatását és teljes körű integrációját a klíma-, energia- és mobilitáskutatásba. Az Európai Bizottság (EB) számos kezdeményezésen keresztül törekedett az SSH kutatások támogatására a Horizon Europe keretprogramon keresztül. Elsőként, és mindenekelőtt, az EB folytatta a Horizon 2020 keretében vállalt „SSH-mainstreaming” kötelezettséget, amelynek keretében egyes pályázati felhívásokat „SSH-jelölt” témákként soroltak be. A Horizon Europe-ban az SSH-jelölt témákról szóló első monitoringjelentés⁴ az SSH bevonásának mennyiségi mutatóira összpontosított. A jelentés megállapította, hogy 2021 és 2023 között az 5. klaszter témáinak 26%-át jelölték SSH-relevánsként. Ennek eredményeként az SSH-jelölt költségvetés 27%-a SSH-partnerekhez került, ami az 5. klaszter teljes költségvetésének megközelítőleg 6%-át jelentette. Másodszor, kifejezetten az 5. klaszter vonatkozásában, 2025-ben az EB elindította a Társadalmi Felkészültségi Kísérleti programot is (Societal Readiness Pilot), amely az SSH szempontjainak alkalmazásával avatkozik be a STEM-vezérelt kutatás-fejlesztési és innovációs folyamatokba. A pilot program középpontjában a Felelős Kutatás és Innováció (Responsible Research

1 Overland, I., & Sovacool, B. K. (2020). The misallocation of climate research funding. *Energy Research & Social Science*, 62, 101349.

2 Rosamond J., Dupont C., Lerum Boasson E., Burns C., Maltby T., Oberthür S., et al. (2024). The urgent need for social science and humanities knowledge for climate action in Europe. *PLOS Clim* 3(7): e0000450. <https://doi.org/10.1371/journal.pclm.0000450>

3 Az SSH CENTER egy, a Horizon Europe által finanszírozott „Koordinációs és Támogatási Akció” (Coordination & Support Action) projekt, amelynek célja kapacitásépítés és lehetőségek teremtése a magas színvonalú, szakpolitikai szempontból releváns társadalomtudományi és humán (Social Sciences and Humanities, SSH) kutatásokhoz az éghajlat, az energia és a mobilitás területén. A projekt költségvetése 3 millió euró, a 2022-2026 közötti időszakra szól, és remélhetőleg támogatja a szakpolitikai ambíciókat mind Európai Bizottsági, mind helyi szinten.

4 European Commission: Directorate-General for Research and Innovation, *Integration of social sciences and humanities in Horizon Europe – First monitoring report on SSH-flagged projects funded under Pillar II of Horizon Europe – 2021-2023*, Publications Office of the European Union, 2025. <https://data.europa.eu/doi/10.2777/6733555>

& Innovation, RRI) szemléletének alkalmazása áll annak érdekében, hogy a társadalmi igények és aggályok megfelelően figyelembevételre kerüljenek. Emellett a Net4Society hálózat – amely a 2. klaszter nemzeti kapcsolattartó pontjait fogja össze – támogatást és útmutatást nyújt az SSH-kutatás Horizon Europe egészében történő integrációjához, többek között közvetítő rendezvények, valamint más klaszterek Nemzeti Kapcsolattartó Pontjai (National Contact Points) számára szervezett képzések révén.

Mindezek ismeretében az SSH CENTRE projekt célja annak megértése volt, hogy a kutatást végzők tapasztalatai alapján milyen tényezők alakítják az SSH sikeres integrációját. A 3,5 éves időtartam során az SSH CENTRE számos lehetőséget biztosított a kutatók számára új, SSH-vezérelt interdiszciplináris és transzdiszciplináris együttműködések létrehozására és megvalósítására. Ezeket „episztemikus kísérleteknek” neveztük. A formatív kísérő kutatás⁵ (Formative Accompanying Research) folyamatán keresztül a kutatócsoport értékelt e kísérleteket, és tíz olyan kihívást azonosított, amelyek az interdiszciplináris és transzdiszciplináris együttműködések megvalósítása során jelentkeztek. E kihívásokat tíz szakpolitikai tájékoztató⁶ (Briefing Note) foglalja össze, amelyek rávilágítanak arra, hogy a tágabb kutatási és finanszírozási rendszerek struktúrái, keretezései és folyamatai milyen szerepet játszanak e kihívások kialakulásában vagy enyhítésében.

Az SSH CENTRE Kutatási és Innovációs Menetrendje

Ez a Kutatási és Innovációs Agenda öt „támogató feltételre” összpontosít, amelyek beépíthetők az európai keretprogramok finanszírozási struktúráiba és folyamataiba az SSH-vezérelt interdiszciplináris és transzdiszciplináris kutatás támogatása, valamint a jelenleg tapasztalt kihívások egy részének kezelése érdekében. E feltételek összegzése során a formatív kísérő kutatásra, az abból született szakpolitikai tájékoztatókra (Briefing Notes, BN-ek), valamint az SSH CENTRE egyéb eredményeire támaszkodunk.

Az öt támogató feltétel nem konkrét témákra vagy az SSH figyelmét igénylő tudáshiányokra irányul, hanem arra, hogy miként strukturálhatók a finanszírozási felhívások, illetve milyen folyamatokat építhetnek be a finanszírozók a támogatott projektekbe⁷. Ahol lehetséges, és az SSH CENTRE kutatási eredményeiből kiindulva, példákat is bemutatunk arra, hogy e támogató feltételek miként valósíthatók meg a gyakorlatban. Az SSH CENTRE ugyanakkor nem finanszírozási döntéshozó és nem is érdekérvényesítő, lobbyszervezet. Arra biztatjuk ezért az olvasókat, hogy e feltételeket olyan alapelvekként értelmezzék, amelyek többféle módon is teljesíthetők. Ennek megfelelően, bár az itt bemutatott példák elsősorban az európai keretprogramok finanszírozására irányulnak, szándékunk szerint tágabb értelemben más kutatásfinanszírozók számára is értelmezhetők vagy adaptálhatók.

5 Leventon, J., Gerlich, V., & Prášilová, T. (2025). T5.1 Formative Accompanying Research (FAR). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17551759>

6 Leventon, J., Gerlich, V., Prášilová, T. (eds.), 2025. *Ten challenges for successful inter- and transdisciplinary collaboration: Briefing Note collection of SSH CENTRE*. Cambridge: SSH CENTRE. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17608088>

7 Más munkák már végeztek ilyen jellegű konkrét témák és tudásbeli hiányosságok azonosítását. Például a Horizon 2020 által finanszírozott Energy-SHIFTS projekt Horizon Scanning vizsgálatokat végzett, amelyek a társadalomtudományi és humanitárius kutatási prioritásokat határozták meg a következők terén: energiahatékonyság (Foulds et al., 2022: <https://doi.org/10.1057/s41599-022-01243-z>); intelligens fogyasztás (Robison et al., 2023: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2023.137946>); közlekedés és mobilitás (Ryghaug et al., 2023: <https://doi.org/10.1080/01441647.2023.2167887>); illetve a megújuló energiaforrások (Krupnik et al., 2022: <https://doi.org/10.1016/j.erss.2022.102536>).

Várakozásaink szerint ez a Kutatási és Innovációs Agenda reakciókat vált ki a kutatásfinanszírozók körében. Célunk, hogy ösztönözzük azon keretkezéseket, struktúrákat és folyamatokat újragondolását, amelyek akadályozzák az SSH érdemi bevonását az európai klíma-, energia- és mobilitáskutatásban. Szándékunk az, hogy az általunk javasolt megközelítések megvalósíthatóságának vagy esetleges problémáinak megvitatásával felszínre hozzuk az SSH bevonását érintő mélyebb kihívásokat, és megkezdjük az elérhető fejlesztések azonosítását.

A vita ösztönzésében betöltött szerepére tekintettel a Kutatási és Innovációs Agendát 2026 januárjában Brüsszelben egy kerekasztal-beszélgetésen vitatták meg. A résztvevők a DG RTD és a CINEA érintett egységeinek jelenlegi és korábbi magas szintű képviselői voltak, akik megalapozott visszajelzést tudtak adni. Az e kerekasztal-beszélgetés eredményeként készült megállapítások az Agenda mellékleteként kerülnek bemutatásra. Reméljük, hogy e dokumentumok együttesen alapvető forrásként szolgálnak majd az SSH-kutatók – akik esetleg átfogóbb változtatásokat szorgalmaznak a keretprogramokban – és az európai bizottsági szakpolitikai tisztviselők – akiknek intézményi korlátok között, pragmatikusan kell dolgozniuk – közötti párbeszédhez.

Öt támogató feltétel a társadalomtudományi és bölcsészettudományi együttműködések támogatására

1. Kézzelfogható támogatás az együttműködés szilárd alapjainak megteremtéséhez

A jelenlegi rövid távú (3–4 éves) finanszírozási konstrukciókban a hangsúly a gyorsan felmutatható eredményeken van [BN4, BN5]. Ez nem teszi lehetővé azokat a megfontolásokat és bevonási folyamatokat, amelyek az interdiszciplináris együttműködéshez szükségesek. Kihívások jelentkeznek a közös nyelv kialakításában, a közösen használt terminológia és fogalmak értelmezésében [BN6], a kommunikációs terek létrehozásában [BN8], valamint a reflexivitás előmozdításában [BN9]. Az ilyen jellegű folyamatok gyakran a finanszírozott projekt keretein kívülre szorulnak. Az a várakozás, hogy az együttműködés alapjait a projekt keretein kívül kell megteremteni, akadályt jelent azon érintettek és kutatók érdemi részvétele számára, akik nem olyan munkafeltételek között dolgoznak, amelyek ezt lehetővé teszik (például akiknek fizetése kizárólag finanszírozott munkaidőből származik).

A kutatásfinanszírozás hozzájárulhatna ahhoz, hogy az inter- és transzdiszciplináris csoportokon belül külön teret biztosítson az együttműködés szilárd alapjainak megteremtésére.

Példaként javasolt intézkedések:

- A finanszírozás kétlépcsős kutatási projektek köré szervezhető, ahol az első szakasz az első év finanszírozását biztosítja. Az első évet a második szakasz teljes projekttervének kidolgozására, valamint a megvalósításhoz szükséges közös nyelv, elvárások és folyamatok kialakítására kellene fordítani.
- A Konzorciumi Megállapodások (Consortium Agreements), a Megvalósítási Leírások (Description of Action), valamint a projekt-tisztviselők (Project Officers) formálisan is elismerhetnék és támogathatnák a páros koordinátori szerepeket. E szerepek megvalósulhatnak egyetlen intézményen belül vagy több intézmény között is, és lehetővé tennék a projektvezetés hatékony megosztását a STEM- és az SSH-kutatók között.
- A Bizottság előírhatná, hogy minden inter- és transzdiszciplináris projektnek a projekt 6. hónapjáig olyan teljesítési dokumentumot kelljen készítenie, amely rögzíti a munkavégzéssel kapcsolatos elvárásokat és a közös nyelvet, hasonlóan például az Adatkezelési Tervre (Data Management Plan) vagy a Kommunikációs, Disszeminációs és Hasznosítási Tervre (Communications, Dissemination and Exploitation Plan) vonatkozó követelményekhez.

2. Az „alkalmazott” tudomány szakpolitikai relevanciájának újrafelértékelése

A meglévő finanszírozási felhívások gyakran az elfogadott szakpolitikai célok (például az Európai Zöld Megállapodás, European Green Deal) teljesítéséhez kapcsolódó tudáshiányok köré épülnek. Jellemzően a döntéshozatali támogató technológiákra és adatokra helyeződik a hangsúly, miközben az SSH-t kiszolgáló szerepben alkalmazkodik, így alárendelve a STEM-megközelítéseknek [BN1]. Az ilyen keretelés a klíma-, energia- és mobilitáskutatást műszaki diszciplínaként pozicionálja, ahol az SSH szerepe az állampolgári elfogadás és az alkalmazás megértésére korlátozódik. Ez az SSH-kutatók instrumentális bevonásához vezet [BN1, BN10]. Az SSH-kutatás ugyanakkor képes feltárni azokat az alapvető társadalmi folyamatokat, amelyek a problémák közvetett és mögöttes okai. Ennek révén képes feltárni azokat a kritikus kihívásokat, amelyek ahhoz a paradigmához kapcsolódnak, amelyben a technológiák vagy innovációk relevánssá válnak. Vizsgálhatja a társadalom haladási irányait, elemezheti a különböző szereplők betöltött és betölthető szerepeit, valamint iránymutatást adhat a társadalmi innovációk létrehozásához és az azokban megjelenő technológiai szerepekhez. Ily módon az SSH kulcsszerepet játszik a legitimitás, a bizalom és az értékek szakpolitikai szempontból releváns aspektusainak feltárásában a fenntarthatóság felé irányuló demokratikus átalakulások során.

A kutatásfinanszírozás elősegítheti a mélyebb filozófiai és etikai reflexiókat azáltal, hogy azokat az alkalmazott kutatás alakítása és kontextusba helyezése szempontjából relevánsnak tekinti, valamint szélesebb körű tudást nyit meg a szakpolitikai célok alakításához és újragondolásához.

Példaként javasolt intézkedések:

- A klíma, energia és mobilitás témakörébe tartozó finanszírozási felhívások irányulhatnak kifejezetten az innovációk filozófiai és etikai nézőpontú vizsgálatára, valamint a technológiák szerepére, különös hangsúlyt fektetve a bölcsészettudományi kutatásokra. E példa az SSH-jelölt felhívások kiegészítését, nem pedig azok helyettesítését szolgálja.
- A finanszírozási felhívások kerülhetnének a „társadalmi elfogadás” kifejezést, amely megerősíti az SSH STEM-et kiszolgáló keretelését. Ehelyett a felhívásokban alkalmazott SSH-keretelésnek azt kellene hangsúlyoznia, hogy a részvétel, a deliberáció és az SSH lehetővé teszi a társadalmi innovációk kibontakozását, valamint előre meghatározott eredményeken és technológiákon túlmutató perspektívák megnyitását.
- A pályázatokat értékelni lehetne az SSH-vezérelt interdiszciplinaritás szempontjából, mind a projektek koordinációjában, mind a javasolt célkitűzések és módszertanok keretelésében.

3. Témák közötti integráció

A finanszírozási felhívásokat jelenleg elkülönült témák szerint szervezik; például a Horizon Europe fenntarthatósághoz kapcsolódó témái a 2. klaszter (kultúra, kreativitás és befogadó társadalom), az 5. klaszter (klíma, energia és mobilitás), valamint a 6. klaszter (élelmiszer, bioökonómia, természeti erőforrások, mezőgazdaság és környezet) között oszlanak meg. E témák azonban mind összekapcsolódnak, különösen a közös közvetett (társadalmi) hajtóerők és a környezeti problémák lehetséges megoldásai révén, és az SSH gyakran azokra az átfogóbb társadalmi kérdésekre összpontosít, amelyek mindezen témák alapját képezik. A szervezeti struktúrák és a diszciplináris nézőpontok szétválasztása akadályozza a témák közötti közös tanulást [BN3]. Az ilyen módon témák szerint kialakított finanszírozás elkülönült identitásokat hoz létre – például az energiaszociológia (Energy Social Science) esetében –, és kizárja azokat, akik nem azonosulnak e megnevezésekkel. Ez megnehezíti azon kutatások támogatását, amelyek a problématerületeken átívelő társadalmi és emberi dimenziókat vizsgálják.

A kutatásfinanszírozás úgy is strukturálható, hogy támogassa a témákon átívelő gondolkodást, különös tekintettel a fenntarthatatlanság társadalmi dimenzióira.

Példaként javasolt intézkedések:

- A Bizottság létrehozhatja egy horizontálisan átfogó „Fenntarthatóság egy demokratikus Európában” (Sustainability in a Democratic Europe) klasztert, amely SSH-vezérelt kutatásokat finanszírozna a fenntarthatóság társadalmi hajtóerőiről, konfliktusairól és demokratikus kormányzásáról a 2., 5. és 6. klasztereken átívelően. Ez elkülönülne a megoldásorientált küldetésektől (Missions), és a fenntarthatósági témákhoz kapcsolódó kritikai, SSH-vezérelt kutatás számára biztosítana stabil alapot.
- A DG RTD összefoghatná azokat a projekteket a különböző klaszterekből, amelyekben közös társadalmi szempontok jelennek meg. Például minden olyan, a 2., 5. és 6. klaszterbe tartozó finanszírozási felhívás, amely a fenntarthatósági átalakulások szempontjából releváns kutatási és innovációs tevékenységet vár el, előírhatná, hogy a projektek legalább két brüsszeli hálózatépítő találkozóra különítsenek el költségvetést. Ennek európai szintű támogatást és iránymutatást is tartalmaznia kellene, szemben a jelenlegi, alulról szerveződő „testvérprojekt” jellegű elvárással.

4. A fenntarthatósági kihívások és megoldások helyi megnyilvánulásainak elismerése

A finanszírozási felhívások keretezése jelenleg az európai léptékű alkalmazhatóságra összpontosít. Az SSH-kutatások ugyanakkor gyakran úgy találják, hogy a helyi és kontextuális tényezők meghatározó jelentőségűek a környezeti kihívások megélésének és az azokra adott válaszoknak az alakításában. Meg kell érteni a problémák helyi megnyilvánulásait, azokat a feltételeket, amelyek között a megoldások kialakulhatnak, valamint azok elfogadhatóságát. Időre és térre van ezért szükség az érintettek bevonásához helyi esettanulmányok keretében, valamint a társadalmi folyamatok kontextusspecifikus vizsgálatához [BN2, BN8, BN10]. A felhívások és az elvárt eredmények európai léptékű keretezése beszűkítheti a projekten belül az érdemi, közösségalapú SSH-munka számára rendelkezésre álló tereket⁸. Ez különösen akkor igaz, amikor a helyi szereplőknek európai szintű problémakeretezésekhez és narratívákhoz kell igazodniuk. A helyzet tovább súlyosbodhat, ha a helyi szereplők nem partnerként vesznek részt a projektekben, hanem csupán (ellentételezés nélküli) workshopok és konzultációk keretében vonják be őket.

A kutatásfinanszírozás elősegíthetné a helyi és közösségalapú SSH-nézőpontok érvényesülését abban, hogy miként jönnek létre a környezeti változások és az azokra adott válaszok, illetve hogyan élik meg azokat.

Példaként javasolt intézkedések:

- A finanszírozási felhívások előírhatnák, hogy a pályázatok helyi léptékű teljesítéseket és hatásokat is tartalmazzanak. A teljesítések tartalmazhatnának esettanulmány-alapú nézőpontokat, vagy a nagyléptékű elemzések helyi kontextusba ágyazott változatait. A hatásokat bemutató részek tartalmazhatnának helyi esettanulmány-szintű kulcsteljesítmény-mutatókat.
- Azon felhívások esetében, amelyek különösen a helyi hatást helyezik előtérbe, elvárásként kellene megjelenjen, hogy a helyi szintű érintettek világosan meghatározott szerepet kapjanak a projektben, és e szerep megfelelő erőforrásokkal és ellentételezéssel legyen ellátva.
- Az Európai Bizottság célzott támogatást nyújthatna a helyi szintű szereplők számára a projektkonzorciumokhoz való hozzáférés és részvétel elősegítésére, többek között a szakzsargon eltüntetésével, célzott képzések és elérési tevékenységek biztosításával, valamint az egyszerűsített beszámolási követelmények mérlegelésével.

8 Varjú, V., Tagai, G., Cabello, V., Sorman, A.H., Robison, R., Foulds, C., Bálint, D., Galende Sánchez, E., Zindulková, K., Pálné Kovács, I., et al. (2023). Supporting the Social Sciences & Humanities across Southern and Central & Eastern Europe: A Position Statement for international climate, energy, and mobility research. Cambridge: SSH CENTRE.

5. A részvétel és az integráció mint önálló szakterület elismerése

Minden interdiszciplináris és transzdiszciplináris kutatócsoport különböző. Az érdemi együttműködések kialakítása, valamint az inter- és transzdiszciplináris integráció világos folyamatainak létrehozása időt, készségeket és hajlandóságot igényel [BN7, BN1]. Annak megértése, miként lehet különböző diszciplínák képviselőit és érintetteket bevonni az inter- és transzdiszciplináris kutatásba, önálló szakértelmi területet jelent, sajátos készségekkel és kapacitásokkal. A projektkoordinátorok azonban gyakran diszciplináris kutatók, akik figyelmen kívül hagyhatják vagy alulértékelhetik e speciális készségeket [BN7]. Ez beszűkítheti az érdemi SSH- és érintetti bevonás számára rendelkezésre álló lehetőségeket [BN1, BN8, BN10]. Az SSH-kutatók úgy érezhetik, hogy a hiányosságok ellensúlyozása érdekében jelentős (meg nem térített költségekkel járó) időt fektetnek az integrációs feladatokba.

A kutatásfinanszírozás előírhatná és támogathatná az érintetti bevonáshoz, valamint az inter- és transzdiszciplináris integrációhoz és vezetéshez kapcsolódó speciális szakértelm megjelenését a támogatott kutatásokban.

Példaként javasolt intézkedések:

- A pályázatokat értékelni lehetne az érintetti bevonásra, az inter- és/vagy transzdiszciplináris integrációra vonatkozó terveik, valamint azok megvalósításához szükséges szakértelmük alapján. E témáról egy önálló nyilatkozat vagy fejezet kötelezően megjelenhetne a pályázatok megvalósítási részében.
- A projektek időszakos beszámolója és értékelése kifejezetten megkövetelhetné az érintettek bevonásának folyamataira vonatkozó részletek bemutatását, valamint annak ismertetését, hogy az SSH korszerű elméleti megközelítéseit miként alkalmazták a hatások elérése érdekében. Mindezt a meglévő Kommunikációs, Disszeminációs és Hasznosítási Tervekben szereplő általános elvárásokon felül kellene teljesíteni.
- Az Európai Bizottság formális képzést biztosíthatna a projektkoordinátorok számára az SSH-ról és annak integrációjáról. E képzést a projektmegvalósítás első hat hónapja során kellene elvégezni. A képzést európai bizottsági szinten kellene biztosítani annak érdekében, hogy következetesen valósuljon meg minden projekt és partner esetében.

Reflexiók a Kutatási és Innovációs Agendával (Research and Innovation Agenda, RIA) kapcsolatos kerekasztal-beszélgetésre

Kedd, 2026. január 27, Brüsszel

A kerekasztal-beszélgetésen folytatott eszmecsere, valamint az e-mailben elküldött észrevételek a Kutatási és Innovációs Agenda (Research and Innovation Agenda, RIA) tartalmára adott reakciók sokféleségét tükrözik. A kerekasztal-beszélgetés során fogalmazódtak meg ellenérvek a támogató feltételek (enabling conditions) hatókörével, valamint azoknak a meglévő bizottsági folyamatokhoz és kezdeményezésekhez való illeszkedésével és érvényesülésével kapcsolatban. Az utólagos kommunikációban is eltértek a vélemények a részletek tekintetében, különösen a példaként bemutatott intézkedésekre adott reakciókban. Jelen reflexió célja nem a RIA tartalmának felülvizsgálata; továbbra is kiállunk az SSH CENTRE keretében végzett munkánk során azonosított támogató feltételek mellett. Ugyanakkor az alábbiakban rámutatunk a legfontosabb eltérő álláspontokra és vitapontokra, egyúttal kísérletet teszünk annak tisztázására, hogy miért mutatkoznak különbségek az SSH-integráció tematizálásában és kezelésében. Ezeket a kerekasztal-beszélgetésből levont tanulságainknak tekintjük, és reméljük, hozzájárulnak ahhoz, hogy a finanszírozók további megfontolás tárgyává tegyék az SSH-integráció támogatásának lehetséges irányait.

A támogató feltételeket már a témák kidolgozásának szakaszában figyelembe kell venni, nem csupán a projektek kialakítása és támogatása során. A RIA-ban meghatározott támogató feltételek olyan alulról építkező kutatások eredményeként rajzolódtak ki, amelyek az inter- és transzdiszciplináris kutatás megvalósítására törekvő kutatók előtt álló kihívásokat vizsgálták. Fontosnak tartottuk, hogy a pusztán tematikus fókuszon túlmutatva a kutatási projektek által kezelhető tágabb strukturális és szervezeti kihívásokkal is foglalkozzunk. A vita résztvevői ugyanakkor rámutattak arra, hogy e feltételek jelentős része már a témák és pályázati felhívások szövegezésének folyamatában kialakul. Amennyiben a felhívásokat eleve úgy írják ki, hogy ambiciózus módon integrálják az SSH-t, úgy az ezekre benyújtott pályázatoknak, valamint az értékelési folyamatoknak is érdemben kell kezelniük az SSH szempontjait. Következésképpen a teljes körű hatékonyság érdekében a RIA-nak egy további szinttel mélyebbre kellene hatolnia javaslataiban (pl. azon feltételrendszer irányába, amelyben a pályázati felhívások szerzői működnek).

Az SSH hatékonyabb integrációja a pályázati felhívások szövegébe megköveteli az SSH szempontjainak tudatos képviselését és érvényesítését a témakidolgozás összetett, egyeztetéseken alapuló, többszereplős folyamatában. A RIA-ra érkezett visszajelzések hangsúlyozzák annak szükségességét, hogy az SSH szerepét és hasznosságát egyértelműen és explicit módon kell megfogalmazni. Amennyiben ez nem világos a témakidolgozóknak, illetve a pályázati felhívások kidolgozásában részt vevő szereplők számára, a felhívások nem biztosítanak megfelelő teret az SSH érdemi integrációjához. Már a témakidolgozás szakaszában is kulcsfontosságú lenne az SSH szempontjainak következetes képviselése. Ugyanakkor az ilyen jellegű

érdekérvényesítés jelenleg nem kellően erőteljes a tagállamok, több főigazgatóság (DG-k) és különböző érdekcsoportok közötti tárgyalásos folyamatban. Több meghatározó kihívást azonosítottunk: az SSH-képzettséggel rendelkező szakemberek relatív alulreprezentáltságát (és magas fluktuációjukat), az SSH fogalmának tag határok közötti értelmezését, a STEM-jellegű megközelítések preferálását mind a témakidolgozás, mind a pályázatok értékelése során (beleértve a kvantitatív SSH-előnyben részesítését a kvalitatív, kritikai társadalomtudományi és bölcsészeti megközelítésekkel szemben), az SSH szerepére és hasznosságára vonatkozó kézzelfogható példák hiányát, valamint egy erőteljes SSH-érdekképviselői lobbhi hiányát.

Az egyenrangú SSH-integráció megvalósítása érdekében szükséges a szerepek és felelősségi körök körültekintő és tudatos átgondolása. Számos példaként javasolt intézkedés kapcsán vita bontakozott ki arról, hogy ki tekinthető a megfelelő felelős szereplőnek azok végrehajtására. Így például az 1. feltétel – az együttműködés erős alapjainak megteremtése – esetében felmerült, hogy a pályázatelőkészítés során a kutatóknak inkább a már meglévő hálózataikra kellene támaszkodniuk ahelyett, hogy külön finanszírozás állna rendelkezésre az előkészítő tevékenységekre. A koordinátorok számára szervezett képzésekre vonatkozó javaslatunkkal kapcsolatban pedig kritikaként felvetődött, hogy kérdéses, a kutatók mennyiben vennék ezt komolyan, illetve hogy e feladat nem inkább a Nemzeti Kapcsolattartó Pontok (National Contact Points, NCP-k), semmint a Bizottság hatáskörébe tartozik-e. E megfontolások különösen relevánsak annak fényében, hogy a felelőségek ilyen jellegű allokációja miként hat a már fennálló, az európai forrásokhoz való differenciált hozzáférést meghatározó strukturális tényezőkre. A bizonytalanabb foglalkoztatási helyzetben lévő kutatók például jellemzően nem rendelkeznek intézményi forrásból finanszírozott időkerettel a hálózatépítésre és -fenntartásra, miközben éppen az európai finanszírozásban látják a szerződéses biztonság megerősítésének lehetőségét⁹. Emellett az egyes országok eltérő mértékben biztosítanak erőforrásokat NCP-hálózataik számára, és az NCP-k tapasztalata és kapacitása is jelentős különbségeket mutat a kutatók támogatásában. A felelőségek decentralizált átruházása ilyen körülmények között tovább mélyítheti a hozzáférés egyenlőtlenségeit.

A pályázati felhívások szövegének egyszerűsítésére irányuló törekvések, valamint a „versenyképesség” narratív keretezésének előtérbe helyezése kedvező hatással lehet az SSH-integrációra, feltéve, hogy az SSH nem rendelődik alá a STEM-logika dominanciájának. A RIA egyes javaslatait (például a helyi szintű hatástervek kidolgozására, a megosztott koordinációra, valamint a projekt keretében alkalmazott közös terminológia és elvárásrendszer meghatározását célzó mérföldkő – deliverable – bevezetésére irányuló indítványokat) a kutatásfinanszírozás és a pályázati felhívások egyszerűsítésére irányuló jelenlegi törekvések fényében nehezen megvalósíthatónak ítéltük. Ugyanakkor a javaslataink bizonyos elemei a későbbi visszajelzések során továbbfejlesztésre kerültek. Így például felmerült egy elkülönített pályázati sablon kialakításának ötlete az SSH-jelöléssel (SSH-flag) ellátott témák esetében, amely lehetővé tenné az SSH, illetve az SSH-STEM együttműködések saját logikájuk mentén történő bemutatását és ennek megfelelő értékelését. A diskurzus kiterjedt a keretprogram jövőjére, valamint az

⁹ Varjú, V., Tagai, G., Cabello, V., Sorman, A.H., Robison, R., Foulds, C., Bálint, D., Galende Sánchez, E., Zindulková, K., Pálné Kovács, I., et al. (2023). Supporting the Social Sciences & Humanities across Southern and Central & Eastern Europe: A Position Statement for international climate, energy and mobility research. Cambridge: SSH CENTRE. [Position-statement_English.pdf](#)

Európai Bizottság versenyképességi stratégiájára is. Aggályok fogalmazódtak meg azzal kapcsolatban, hogy e keretezés az SSH-t ipari logikára és számszerűsíthető mutatókra redukálja, különösen a technológiai megoldások átvételének növelésére irányuló elvárások mentén. Elhangzott, hogy a bölcsészettudományok különösen nehezen találnak teret az ilyen narratívákban, különösen akkor, amikor a kutatást elsősorban a fennálló szakpolitikai célok és programok megvalósításához való hozzájárulás alapján értékelik, nem pedig kritikai reflexiók vagy azok megkérdőjelezésének lehetőségeként. Mindazonáltal a résztvevők hangsúlyozták, hogy a versenyképesség nem szűkíthető le gazdasági teljesítménymutatókra, hanem magában foglalja a fenntarthatóság, valamint a társadalmi bizalom dimenzióit is – az SSH kompetenciájába tartozó területeket.

Az SSH integrálódásának jövőjét illetően lehet okunk optimizmusra. Hálásak vagyunk mindazoknak, akik időt és energiát fordítottak a RIA-val és az SSH CENTRE projektben történő részvételre. Megjegyezzük továbbá, hogy a Bizottságon belül is zajlanak olyan kezdeményezések, amelyek célja az SSH-integráció monitorozása és mélyebb megértése a Horizon Europe program keretében. Emellett a résztvevők a Societal Readiness Levels (Társadalmi Készenléti Szintek) kísérleti kezdeményezést is az SSH-integráció egyik példjaként említették, valamint rámutattak az SSH-jelöléssel ellátott témákra benyújtott, magas színvonalú pályázatok számának növekedésére. Korábbi példaként a Transitions Super Labs program is elhangzott, mint az SSH-integrált kutatás finanszírozásának bevált gyakorlata. Fontosnak tartjuk valamennyi ilyen kezdeményezés elismerését, és bízunk abban, hogy a RIA és jelen reflexióink hozzájárulnak az SSH-integráció irányába tett folyamatos erőfeszítések támogatásához.

Köszönetnyilvánítás

Köszönetet mondunk az SSH CENTRE projekt valamennyi résztvevőjének és partnerének, akik tudásukkal, hozzájárásaikkal és szakmai vitáikkal megalapozták a Kutatási és Innovációs Agenda tartalmát. Ezúton szeretnénk köszönetet mondani Sara Heidenreich-nek (Norwegian University of Science and Technology) is e dokumentum szakmai lektorálásáért.

Ez a Kutatási és Innovációs Agenda az SSH CENTRE projekt egyik teljesítési dokumentumának részét képezi. A projekt az Európai Unió Horizon Europe kutatási és innovációs programjából részesült támogatásban (támogatási megállapodás száma: 101069529), valamint az Egyesült Királyság Kutatási és Innovációs Ügynökségétől (UK Research and Innovation, UKRI) a brit kormány Horizon Europe finanszírozási garanciája keretében (támogatási szám: 10038991).

Social Sciences & Humanities for Climate,
Energy and Transport Research Excellence

This project has received funding from the European Union's Horizon Europe research and innovation programme under grant agreement No 101069529 and from UK Research and Innovation (UKRI) under the UK government's Horizon Europe funding guarantee [grant No 10038991].